

POLITICA ROMÂNIEI DE REGLEMENTARE A DATORIEI EXTERNE DE RĂZBOI.

Homer Radu
Raisa Radu

Rezolvarea problemei datoriei publice a fost o preocupare constantă a statului român după Marea Unire. S-a procedat la inventarierea tuturor datoriilor de dinainte, din timpul și de după război, la examinarea condițiilor în care angajamentele statului au fost făcute, la încercarea de a obține anumite reduceri, astfel încât să se restituie numai contravaloarea exactă a sumelor sau serviciilor primite. Alături de măsuri privind consolidarea datoriilor statului și a particularilor s-a acordat atenție și reglementării datoriei externe de război.

În cadrul datoriei externe de război distingem: datoriile de război interaliatate și datoriile externe de război.

Către sfârșitul anului 1925, România trebuia să consolideze datoriile de război interaliatate. Ea amânase această operație în speranța recuperării daunelor de război. Conferințele internaționale la care se discutase problema reparațiilor nu aduseseră un rezultat satisfăcător pentru România. Deci rezultatele nu puteau contribui la rezolvarea problemei datoriilor interaliatate. În același timp, statele debitoare făceau presiuni asupra statelor creditoare. De aceea, se impunea realizarea unor aranjamente ale datoriilor de război interaliatate.

La 19 octombrie 1925, România încheie un acord la Londra prin care își consolidează datoriile către Marea Britanie. Sumele împrumutate statului român, în timpul neutralității, au fost folosite pentru cumpărarea materialelor de război din Anglia și din alte state aliante sau neutre.

Din datoria statului român către tezaurul britanic, în valoare de 26.069.700 lire sterline, însumând capitalul și dobânzile arierate, s-au redus, mai întâi, 5 milioane lire sterline, cota parte a Angliei, din despăgubirile către industria de petrol din România pentru distrugerile ordonate de aliați în 1916, apoi s-au redus încă 3 milioane lire sterline pentru daunele cauzate economiei noastre naționale. Datoria a fost consolidată, urmând a fi plătită în 62 anuități, până în 1987. În primii ani, România a cerut anuități mai mici, pentru că avea de plătit și alte datorii Marii Britanii. În perioada 1945-1966, anuitățile forfetare vor fi de 500.000 lire, iar în perioada 1967-1987, anuitățile vor deveni 750.000 lire.

În decembrie 1925, între Comisia Americană și Comisia Română s-a încheiat, la Washington, un acord pentru reglementarea datoriei de război a

României către SUA. Până la încheierea acestui acord, s-au dus o serie de tratative. La sfârșitul lunii mai 1925, imediat ce planul Dawes a fost pus în aplicare, SUA s-au adresat tuturor statelor debitoare, invitându-le să-și reglementeze datoriile. SUA au considerat datoriile de război ca datorii contractuale ordinare, ceea ce înseamnă că datoriile de război trebuiau plătite integral. Pentru a putea acorda împrumuturi statelor europene, SUA au lansat bonuri de tezaur, subscrise de americani, "Liberty Bonds", cu dobânzi de 5%, care apoi au fost reduse la 4,25%. Pentru reglementarea datoriilor, SUA și-au creat un acord-tip. În acest acord-tip se prevăzuse că amortismentele se vor face prin vărsăminte apropiate de capacitatea de plată a fiecărui stat debitor. Comisia Americană a stabilit trei categorii de acorduri și anume: 1) Amortizarea integrală a datoriilor fără a se examina capacitatea de plată; 2) Amortizarea integrală a datoriilor, cu modalități de plată diferite după posibilitățile fiecărei țări (în acest grup a intrat și România); 3) State cărora li se acordă o reducere de peste 40% asupra datoriei inițiale, fie deoarece capacitatea lor de plată este redusă, fie deoarece datoria era prea mare. SUA hotărăsc rambursarea datoriei de război de către România în 62 de ani, cu o dobândă de 3% în primii 10 ani și de 3,5% în ceilalți 52 de ani. Timp de 62 de ani, România trebuia să verse în total 107.488.330 dolari pentru amortizarea datoriei de 44.590.000 dolari.

Prin acordul din 4 decembrie 1925, România a dobândit o facilitate de plată timp de 14 ani, începând cu plăți foarte reduse și anume interese și amortisment de 0,44%. Abia în 1935 va ajunge să plătească interese și amortisment de 3,13%. Prin această facilitate de plată timp de 14 ani, România plătește 14.700.000 dolari, în loc de 23.367.120 dolari, deci mai puțin cu 8.667.120 dolari. Această sumă considerată în 1940 cu dobândă de 3% și 3,5% ar face 11.774.229 dolari ce se vor adăuga la capitalul rămas de amortizat în 1940. Respectiva facilitate de plată poate fi considerată echivalentă cu un împrumut de aproape 12 milioane de dolari, amortizabil din 1940 până în 1987. Prin această înlesnire de plată, bugetul n-a mai fost încărcat, timp de 14 ani cu sume mari de plată în aur. S-a evitat, în acest interval de 14 ani, să se recurgă la un împrumut în străinătate, care ar fi avut dobânzi de 8-9%, împrumut necesar pentru plata sumei de 8.667.120 dolari. Prin acordul încheiat, s-au redus și dobânzile ce urmau a se plăti până la stingerea împrumutului.

Reducerea datoriei de către Marea Britanie, reglementarea datoriei prin reducerea dobânzilor și acordarea unor înlesniri de plată de către SUA reprezintă o recunoaștere a condițiilor grele în care România a dus războiul.

În 1926 s-au dus tratative cu Italia pentru consolidarea datoriei de război a României către această țară. Un procent din datorie reprezenta materialele ce au fost furnizate României în timpul războiului, 19% din datorie reprezentau valoarea întreținerii legiunii ardelenilor luați prizonieri și care luptaseră pe frontul italian, 80% din datorie se refereau la aprovizionarea și echiparea armatei române în cursul anului 1919, când țara noastră

a dus campania contra Budapestei, menținând liniștea în centrul Europei. Din această datorie, 70% reprezentau mărfuri pe care Italia, la rândul său, le-a importat din SUA. Valoarea acestor mărfuri, calculată în dolari, a fost consolidată odată cu întreaga datorie a Italiei în SUA. Prețurile materialelor sunt cele din 1918 și 1919, dar o liră italiană valora în acei ani 18 centime aur, pe când în 1926 valora 62 centime aur.

Comisiei române i s-au pretins 185 milioane de lire sterline. Ținând seama de creanța de 2.409.354 lire pentru revitaliere (aprovizionarea cu alimente) pe care România a făcut-o Italiei, datoria s-a redus la 120 milioane lire. Adăugându-se dobânzile până în 1926, suma ajunge la 157.911.817 lire. Pentru această sumă, România va emite obligațiuni ce se vor elibera tezaurului italian. Obligațiunile vor fi emise în 50 de titluri provizorii, din 1927 până în 1976.

În 1926, statul român a încheiat un acord cu Franța pentru reglementarea datoriei de război. Datoria României către Franța provenea din avansuri în materiale de război livrate între 1915 și 1919, din cesiuni de materiale făcute după armistițiul general în vederea echipării armatei române în timpul campaniei din 1919, din avansuri în numerar pentru aprovizionarea țării în timpul și după ocupația inamică, pentru ajutorarea prizonierilor români din Germania, pentru plata unor cupoane ale datoriei dinainte de război. Din datoria de război au fost scăzute 10 milioane lire sterline, reprezentând creanța României pentru distrugerile de război din regiunea petroliferă. La această creanță ni s-au atribuit dobânzi chiar de la data distrugerilor petroliere. În urma calculelor, datoria României către Franța era de 525.000.000 franci, capital și interese, plățibili în 62 anuități sau 124 semestrialități, adică până în 1989. Pentru primii 19 ani, din 1928 până în 1946, anuitatea plătită către francezii era mai mică, apropiată de anuitatea engleză. Prin stabilirea acestor avantaje, României i s-au ușurat sarcinile bugetare într-o perioadă în care datoria publică era destul de încărcată, iar sarcinile refacerii și înzestrării țării destul de mari.

În urma participării la primul război mondial, România a suportat două categorii de pagube: unele inerente oricărei stări de război, altele provocate de ocuparea de către foștii inamici a două treimi din teritoriu și exploatarea acestuia de către Înaltul Comandament German. Conform unei ordonanțe a lui Mackensen, din aprilie 1917, "datoria cea mai importantă a administrației militare în România constă în exploatarea economică a țării într-o manieră pe cât posibil completă în favoarea Germaniei"¹. Administrația germană a exploatat intens cele 20 de județe, iar, în retragere, a luat întreaga avere mobilă: animale, grâne, mașini agricole și industriale, material rulant.

Problema reparațiilor trebuie privită din două perspective: a obligațiilor impuse României prin tratatele de pace și a drepturilor țării noastre la despăgubiri.

În urma destrămării statului austro-ungar, statele succesoare au suportat cota de eliberare (liberare), o obligație înscrisă în angajamentul

semnat la 10 septembrie 1919 la Saint-Germain. Prin acest angajament, Polonia, România, Cehoslovacia, Serbia-Croația-Slovenia erau obligate să verse o sumă de 1,5 miliarde franci aur, cu titlul de contribuție la sarcinile și cheltuielile provocate de eliberarea teritoriilor lor. Prin articolele 3 și 4 ale respectivului aranjament se stabilea ca plata cotei de eliberare să se facă prin compensare cu reclamațiile din reparații. Nici Comisia Reparațiilor, nici guvernul vreunei mari puteri nu putea pretinde plata, nici emisiunea de bonuri, decât la trei luni după fixarea definitivă a reparațiilor ce reveneau României din partea Austriei și Ungariei. Plata urma să se facă numai în cazul în care cota reparațiilor cuvenite României va fi mai mică decât obligația pentru cota de eliberare și numai pentru suma cu care cota de eliberare va întrece suma reparațiilor.

Bonurile emise de statele succesoare pentru plata cotelor de eliberare urmau a purta dobânda de 5% pe an plătită semestrial, începând cu 1 ianuarie 1926. Ele urmau a fi rambursate în 25 de trageri anuale în sume egale, cu începere din 1 ianuarie 1931. Acest mod de plată a fost modificat prin aranjamentul de la Paris din 11 martie 1922. Se prevedea ca plata cotei de eliberare să fie achitată prin remiterea de obligațiuni din seria C pe care statele succesoare, la rândul lor, urmau să le primească pentru partea din reparațiile la care aveau dreptul din partea Austriei, Ungariei și Bulgariei.

Comisia Reparațiilor a fixat României cota de eliberare de 235.140.000 franci aur. Această comisie a impus, în iunie 1923 și în martie 1925, plata cotei de eliberare.

Comisia Reparațiilor, conform art. 203 din Tratatul de la Saint-Germain și art. 186 din tratatul de la Trianon trebuia să facă reparația unei părți din datoria publică a fostei monarhii austro-ungare, datorie constituită la 28 iunie 1914, în sarcina statelor succesoare. În tratate, datorile au fost clasificate în două categorii: datorie gajată și datorie negajată. Datoria gajată dădea creditorului garanții asupra căilor ferate, ocnelor și altor bunuri. Pentru executarea acestor acțiuni, Comisia Reparațiilor a numit o Comisie și anume Subcomitetul Reparațiilor datorilor austrieci și ungare. Pentru datorile gajate, Comisia reparațiilor a fixat data luării lor în sarcină la 1 iulie 1919. Pentru datorile negajate, data luării în sarcină era aceea a intrării în vigoare a tratatelor de pace. Delegatul român a protestat contra datei de 1 iulie 1919, arătând că România se afla într-o situație specială. Deoarece Ungaria nu a respectat armistițiul din 11 noiembrie 1918, România a fost nevoită să mențină starea de război pentru a se apăra contra ofensivelor inițiate de această țară. Nu se poate spune că România a intrat, pașnic, în posesiunea noilor teritorii, din 1918. Dimpotrivă, România avea de cerut despăgubiri Ungariei. În sarcina României s-au trecut datorile care nu reveneau în mod legitim statului român. În urma tratatului de la Londra (1870) și Congresului de la Berlin (1878), Austro-Ungaria a primit un mandat european pentru executarea lucrărilor la Porțile de Fier. Pentru aceste lucrări, Austro-Ungaria a contractat împrumuturi, ale căror anuități

le plătea din taxele de navigație. Toate statele ale căror vase treceau pe la Porțile de Fier beneficiau de aceste lucrări. Deci, lucrările aveau nu un caracter teritorial, ci unul internațional. Taxele de navigație se percepeau de către comisia de la Bratislava. Era, deci, nedrept, nelegitim și inechitabil ca împrumuturile pentru aceste lucrări să fie puse în sarcina României. Deși organisme care se ocupau cu executarea tratatelor au recunoscut că România are dreptate când protestează, totuși, Comisia Reparațiilor nu a revenit asupra greșelii comise. Și împrumuturile referitoare la linia ferată Lemberg-Cernăuți-Iași, deși nu constituiau o datorie de stat și nu făceau parte din bunurile cedate României, au fost trecute în sarcina statului român, ca derivând din datoria austriacă.

La Conferința de la Viena din 19 martie 1923, delegația guvernului român a citit o declarație din care reținea că "România înțelege să îndeplinească toate obligațiile decurgând pentru ea din tratatele pe care le-a semnat și, în consecință, ea își asumă datoriile, derivând din recuperarea teritoriilor devenite românești conform tratatelor, însă ea se găsește în imposibilitatea de a lua obligațiile izolate și independente de drepturile pe care i le acordă tratatele, adică ea înțelege că obligațiile foștilor inamici, derivând din tratate, trebuiau să fie îndeplinite în prealabil și, deci, înaintea aceloră puse în sarcina aliaților"². După prezentarea acestui document, delegații României s-au retras, neparticipând la lucrările Subcomitetului Reparațiilor datoriilor austriace și ungare.

Deoarece la Conferința de la Viena nu s-a ajuns la un acord privind crearea unei Case Comune și începerea serviciului plății împrumuturilor, s-a convocat o nouă conferință, la Innsbruck, la 23 iunie 1923. La această conferință, au fost invitați membrii Subcomitetului, toate statele succesoare și toți reprezentanții purtătorilor de titluri de valoare francezi, belgieni, italieni, olandezi, britanici și elvețieni. La Conferința de la Innsbruck s-a semnat un protocol prin care s-a creat instituția Casa Comună, aceasta fiind un sindicat al creditorilor, căruia i s-a dat dreptul de a administra datoria publică a Austro-Ungariei de dinainte de război, devenită datoria publică națională a statelor succesoare. Prin crearea Casei Comune se leza suveranitatea statelor succesoare, deoarece li se lua dreptul de a-și reglementa singure propriile datorii. Datorită acestei situații, delegatul român nu a semnat protocolul. Delegații celorlalte state au semnat protocolul, sub rezerva ratificării acestuia de către guvernele lor.

Deoarece unele dispoziții ale protocolului erau defavorabile statelor succesoare, Casa Comună nu-și putea începe funcționarea. S-a convocat o altă Conferință, la Paris, pentru 23-24 iunie 1924. la conferință au luat parte reprezentanții asociațiilor purtătorilor de titluri de valoare, care participaseră la Conferința de la Innsbruck, și delegații Serviciului Financiar al Comisiei Reparațiilor. Conferința trebuia să stabilească normele de funcționare ale Casei Comune și un regulament pe care aceasta să-l aplice. După examinarea Protocolului de la Innsbruck, Consiliul Financiar a redactat un

raport, la 29 octombrie 1924, arătând că s-a aprobat regulamentul cu privire la relațiile dintre Casa Comună și Comisia Reparațiilor. După această decizie, Casa Comună și-a depus statutele și și-a desemnat consiliul de administrație. Și de data aceasta, guvernul român a făcut unele observații arătând că este nedrept ca statele învingătoare să fie determinate să-și execute imediat obligațiile, pe când sarcinile statelor învinse să fie suspendate, în executarea lor, pentru o lungă durată. Au mai avut loc conferințe, în 1925, la Viena și la Praga, unde s-a hotărât realizarea protocolului de la Innsbruck. România n-a aderat la acordul de la Innsbruck și la concluziile Conferinței de la Praga, datorită cauzelor expuse în materialele prezentate la celelalte întâlniri internaționale.

Comisia Reparațiilor, în conformitate cu articolul 208 din tratatul cu Austria și articolul 191 din tratatul cu Ungaria, a evaluat valoarea bunurilor și proprietăților aparținând statelor cărora le-au fost transferate. Această valoare a fost trecută în debitul statului dobânditor și în creditul Austriei și Ungariei în contul sumelor datorate cu titlul de reparații. Experții Comisiei Reparațiilor au evaluat și produsele subsolului, precum sarea, gazul metan, metalele ce s-ar fi putut descoperi prin eventuale prospecțiuni geologice. Evaluările experților au fost mult sporite. Potrivit evaluării române, pentru Transilvania ar fi trebuit plătite 1.085.117.518 coroane aur, iar pentru Bucovina, 19.492.414 coroane aur. În total, evaluarea română a veniturilor cedate era de 1.104.609.932 coroane aur. Evaluările austriace și ungare se ridicau la 4 miliarde coroane aur pentru bunurile din Transilvania și 523.911.462 coroane aur pentru cele din Bucovina. Obligațiile României în privința noilor teritorii depășeau cu mult avantajele pe care aceste bunuri le puteau aduce.

Datorită evaluării exagerate, sarcinile de război ale României s-au ridicat la 72.643.191.077 lei aur.

Prin acordul de la Spa, din 16 iulie 1920, s-a hotărât ca România să primească 1% din reparațiile pe care trebuia să le plătească Germania. Delegația română a protestat în legătură cu acest procent, arătând care au fost pagubele suferite de țara noastră. Acest protest "este actul de bază al politicii de reparații a României"³, fiind menținut și la alte conferințe. La Conferința de la Londra, din iulie-august 1924, s-a elaborat un regulament de plată a datorilor denumit planul Dawes. În ședința din 28 iulie 1924 N. Titulescu, delegatul României, a declarat că aprobă raportul experților ca un instrument de plată. La 14 ianuarie 1925, la Conferința de la Paris, s-a semnat Acordul relativ la repartitia anuităților planului Dawes. Delegația română, reprezentată de V. Brătianu, ministrul de finanțe și N. Titulescu, ambasadorul la Londra, văzând că, nici în acest acord, drepturile țării noastre nu s-au îmbunătățit, a reamintit Conferinței de la Paris că România a acceptat aplicarea procentajului de la Spa doar cu titlu provizoriu și ca mijloc de plată. Delegația română a cerut să se insereze, în executarea planului Dawes, restituirile cu privire la leiul aur al emisiunii germane,

precum și alte restituiri, care au făcut obiectul unei execuții anticipate a Tratatului de la București, fie prin mijlocirea Comisiei Reparațiilor, fie prin înțelegere directă. Era vorba, deci, de drepturile pe care le avea România asupra Germaniei din cele două creanțe speciale: biletele Băncii Generale și executarea anticipată a Tratatului de la București. Acordul relativ la repartitia anuităților Planului Dawes din 14 ianuarie 1925 prevedea pentru România mărirea cotei din reparațiile germane de la 1%, cum se prevăzuse la Spa, la 1,10%. Suma încasată de România în contul reparațiilor germane a fost de 93.661.463 mărci aur, din care 33.909.640 mărci aur în perioada 11 noiembrie 1918 - 31 august 1924 și 59.751.823 mărci aur în perioada aplicării Planului Dawes 91 septembrie 1924-31 martie 1929).

Prin acordul de la Paris, din 14 ianuarie 1925, i s-au atribuit României, din reparațiile Austriei și Ungariei, cota de 1,10% din prima parte, și 20% pentru a doua parte, adică în medie, 10,55% din total. La 20 februarie 1923, Austria a cerut o amânare a plății pe un termen de 20 de ani. I s-a acordat această amânare pentru a putea contracta un împrumut de la Liga Națiunilor, împrumut necesar însănătoșirii finanțelor sale. România și statele succesoare ale Austro-Ungariei au fost de acord cu această amânare. România a menționat că pretinde ca și ei să-i fie suspendate obligațiile pe o perioadă de timp egală. Datorită acordării acestui moratoriu, pe 20 de ani, nu i s-a fixat Austriei quantumul reparațiilor.

Ungaria a cerut un tratament analog cu cel al Austriei, deci o amânare a plății reparațiilor pe 20 de ani. prin demersurile făcute de șeful guvernului maghiar la Paris, Londra și Roma "acest stat și unele state aliate au căutat să găsească în războiul nostru cu Bela Kuhn un prilej de a știrbi din drepturile noastre, sau mai bine zis, de a nu mai aplica nici ceea ce ni se recunoștea prin învoirea de la Spa"⁴. Pentru războiul cu Bela Kuhn, Ungaria considera că România trebuia să-i plătească 3 miliarde de coroane aur. Prin acest procedeu, Ungaria nu numai că nu ne plătea nici o despăgubire, dar se transforma în creditorul nostru. Comisia Reparațiilor nu a fixat totalul reparațiilor Ungariei, iar obligația de plată era până după 1943.

După acordul de la 14 ianuarie 1925, cota României din suma reparațiilor bulgare a fost fixată la 1,10% pentru prima jumătate și 20% pentru a doua jumătate, adică în medie 10,55%. După 31 decembrie 1926, urma să se facă o altă repartitie.

Prin consolidarea datoriei externe de război, prin înscrierea ei în bugetul fiecărui an și începerea plăților ratelor, România și-a refăcut prestigiul și credibilitatea în străinătate.

NOTE

1. G.M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate, 1823-1933*, București, 1934, p. 461.
2. Idem, p. 469.
3. Idem, p. 480.
4. Idem, p. 497.

BIBLIOGRAFIE

Ion I.C. Brătianu, *Activitatea Corpurilor Legiuitoare și a guvernului*, București, 1927.

G.M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate, 1823-1933*, București, 1934.

ROMANIA'S POLICY OF REGULATION THE EXTERNAL DUTIES OF WAR**Abstract**

Making a clear distinction between the inter-allied debts and the debts imposed by the Peace Treaties of 1919-1920, the authors intended, in the beginning, to analyse the war in which Romania consolidated its war debts towards Great Britain, USA, Italy and France. At the same time, they indicated that all these countries deducted, from the romanian debts, the amounts representing the destructions brought about to the romanian oil industry by its allies.

Further down, the authors analysed a complex problem: the war reparations. For Romania, this problem had two aspects: our country, as a succesor state of Austria and Hungary, had to pay big amounts of money for the pre-war debts of these two states. At the same time, Romania was entitled to receive reparations from the defeated countries: Germany, Austria, Hungary and Bulgaria. The authors presented the protests made by the romanian delegation at the conferences held by the Commission of the Reparations, because the amounts that Romania had to pay, as a succesor state of Austria and Hungary, were too high, and the amounts that Romania had to receive from the defeated states were too low.